

Xeybar GÖYYALLI

BİR DAHA AŞBAZ SÖZÜNÜN YAZILIŞI HAQQINDA

Zənnim məni aldatmayıb. Nə vaxtsa adını unutduğum dilçi alimin aşbaz (aşpaz) sözünün fars sözü olması və aşpaz kimi yazılması barədə söylədiyi fikir bu gün yenidən təkrarlandı. Professor Ramazan Siracoğlu yazılı və digər fars dili mütəxəssisləri isə şifahi olaraq aşbaz sözünün fars sözü olduğunu bir daha səsləndirdilər. Ramazan Siracoğlu “Azpolitika.info” portalında dərc olunmuş aşbaz sözünün yazılışı barədə “Bu sözü niyə belə yazırıq?” məqaləsinə yazdığı şərhdə birmənalı olaraq söyləyir ki, bu söz dilimizə fars dilindən keçmişdir. R.Siracoğlu onu da qeyd edib ki, aşpa(ə)z aş bişirən, aşbaz aş sevən deməkdir. Olsun. Mən fars dilində aşpa(ə)z sözünün olmasına şübhə etmirəm. Ancaq bu əsas vermir ki, aşpaz yazaq. R.Siracoğlunun bir fars dili mütəxəssisi kimi əsaslandırıdığı aşbaz (aş sevən) sözü Azərbaycan dilinin orfoqrafiya və izahlı lüğətlərinə aşbaz yox, aşpaz formasında daxil edilib.

İndi bir daha qayıdaq aşbaz sözünün kök- morfeminə. Bir daha qeyd edirik ki, “baz” fars mənşəli şəkilçiləşmiş sözdür. Bu mübahisə obyekt deyildir. Dava aş davasıdır. Niyə halal yeməyimizi fars mənşəli edək? Çox doğru olaraq, “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndə aş doğma sözümüz kimi qeyd olunub. Buna şübhə edən varsa, lap irəli gedək. XI əsrdə yaşamış, türk xalqlarının ensiklopediyasını yaratmış Mahmud Kaşğarının “Divani- lüğəti-it-türk” əsrinə müraciət edək. Türkologiyanın möhtəşəm əsəri sayılan “Divani-lüğəti-it-türk” əsərində aş söz kökü ilə başlayan bir neçə söz qeyd olunmuşdur . Aş - yemək; Aşa- yemək, aş yemək; aşaç- qazan, tava; aşat- yemək yedirtmək; aşla- qab təmir etmək və.s. (Mahmud Kaşğari, “Divani- lüğəti-it-türk”, Bakı, “Ozan”, 2006, səh.48, 49).

Fars dilindən dilimizə keçmiş “baz” şəkilçiləşmiş sözü doğma sözlərimizlə yanaşı, ərəb dilindən alınmış sözlərə də artırılıb. Məs. sehrbaz, hiyləbaz, hoqqabaz, ibarəbaz və s.

Doğma sözlərimiz olan kələkbaz, kəndirbaz, işbaz sözlərində “baz” şəkilçisinin yaratdığı istiqamət, meyil alınma sözlər olan sehrbaz, hiyləbaz, hoqqabaz, ibarəbaz sözləri ilə eynidir, əvvəlki yazımızda söylədiyimiz kimi, hər hansı bir sahəyə, peşəyə aludəlik mənasını ifadə edir. Bir qədər də fərqli desək, sənət , peşə bildirən sözlər yaradır. Necə ki, aşbaz əvəzinə bəzən aşçı da deyilir. Yazılışı mübahisəedəyən aşbaz sözü də sənət və peşə mənasını bildirir. Belə olduğu halda asan işimizi niyə bilə-bilə çətinə salaq, sözü niyə asan deyildiyi kimi asan da yazmayaq?!

Dilimizdə onlarla söz vardır ki, “baz” şəkilçisi qoşulmaqla yazılır. Aşpaz sözündən başqa ikinci bir söz yoxdur ki, “paz” şəkilçi ilə yazılsın. Bu istisnalıq deyil. Dilçilik elmi (bu məqamda dil də demək olar) dəqiqlik, dürüstlük sevir. Bu baxımdan dilçilik elmini müəyyən mənada dəqiq elm də adlandırmaq səhv olmazdı. Dilçilik fakt və arqumentlərə əsaslanır. Bu səbəbdən dilçilik elmində, əslində, istisnalar olmalı deyildir. Burada “ya var, ya da yoxdur” prinsipi əsasdır. Arqument, dəlil, sübut tapılmayanda istisnalara sığınmaq acizlik əlamətidir.

Dilçilikdə (dildə) pozulmayan qayda-qanun mövcuddur, bir söz üçün ayrıca, xüsusi qayda ola bilməz.